

توثیق اسناد تجاری

تألیف:

استرعلی جامید

«عضویت علمی دانشگاه»

حسین شیردل

کارشناس ارشد حقوق

سرشناسه	: شیردل، حسین، ۱۳۵۵ -
عنوان قراردادی	: ایران. قوانین و احکام
عنوان و نام پدیدآور	: توثیق اسناد تجاری/ تألیف علی جاوید، حسین شیردل.
مشخصات نشر	: تبریز: انتشارات شیردل، ۱۳۹۶.
مشخصات ظاهری	: ۱۷۰ ص.: نمونه.
شابک	: ۲۸۰۰۰۰ ریال : : ۲-۳-۹۶۷۹۴-۶۰۰-۹۷۸
وضعیت فهرست نویسی	: فیا
یادداشت	: چاپ دوم.
یادداشت	: چاپ قبلی: الوین، ۱۳۹۱.
یادداشت	: در چاپ قبلی علی جاوید به عنوان نویسنده اول ذکر شده است.
یادداشت	: کتابنامه: ص. ۱۶۷ - ۱۷۰.
موضوع	: حقوق تجارت -- ایران
موضوع	: Commercial law -- Iran
موضوع	: اوراق بهادار
موضوع	: Securities
موضوع	: بازرگانی، اسناد
موضوع	: Commercial documents
شناسه افزوده	: جاوید، علی، ۱۳۵۹
رده بندی کنگره	: KMH ۱۳۹۶۹۲۰ ۹۲۷/ج۲
رده بندی دیوید	: ۵۵۰۷/۳۴۶
شماره کتابشناسی ملی	: ۴۶۱۷۸۸۶

نام کتاب	: توثیق اسناد تجاری
تألیف	: علی جاوید - حسین شیردل
ناشر	: شیردل
چاپ و صحافی	: پیشگام
طراح روی جلد	: طاهره نریمان
شمارگان	: ۵۰۰ جلد
نوبت چاپ	: دوم - (اول ناشر) - ۱۳۹۶
قیمت	: ۲۸۰۰۰۰ ریال
قطع	: وزیری
شابک	: ۲-۳-۹۶۷۹۴-۶۰۰-۹۷۸
آدرس	: تبریز - چهارراه باغشمال - خیابان باغشمال - ساختمان هادی - طبقه چهارم - واحد A
تلفکس	: ۰۴۱۳۵۵۶۸۸۴۱ - همراه: ۰۹۱۴۳۱۴۷۴۹۹

انتشارات شیردل

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۹	مقدمه
۱۱	علایم اختصاری
۱۳	فصل اول. شناسائی سند تجاری و معاملات وثیقه‌ای
۱۳	بخش اول. مفهوم سند تجاری
۱۴	مبحث اول. تعریف، ماهیت و اقسام سند مدنی
۱۴	گفتار اول. تعریف سند مدنی
۱۴	گفتار دوم. ماهیت حقوق سند مدنی
۱۵	گفتار سوم. اقسام سند مدنی
۱۶	مبحث دوم. تعریف و اقسام سند تجاری
۱۷	گفتار اول. تعریف سند تجاری
۱۸	گفتار دوم. اقسام سند تجاری
۲۰	بخش دوم. معاملات وثیقه‌ای
۲۳	مبحث اول. عقد رهن
۲۶	گفتار اول. نظریه شرطیت قبض مال مرهون و نقد و بررسی آن
۲۷	بند اول. دلایل نظریه
۳۵	بند دوم. دلایل قائلان به عدم شرطیت قبض
۳۵	الف. ادله قائلان به تحقق رهن بدون قبض
۳۸	ب. پاسخ به دلایل قائلان به شرطیت قبض
۳۸	۱. پاسخ استناد به آیه
۴۰	۲. پاسخ استناد به روایت
۴۲	۳. پاسخ به سایر دلایل
۴۶	گفتار دوم. نظریه لزوم عینیت مال مرهون و نقد و بررسی آن

- ۴۷ بند اول. دلایل نظریه
- ۵۰ بند دوم. دلایل قائلان به جواز رهن دین
- ۵۱ الف. دلایل قائلان به صحت رهن دین.
- ۵۳ ب. پاسخ به دلایل قائلان به عینیت مال مرهون
- ۶۰ مبحث دوم. سایر نهادهای مربوط به توثیق عینی دیون
- ۶۱ گفتار اول. معامله با حق استرداد
- ۶۱ بند اول. تعریف و مفهوم معامله با حق استرداد
- ۶۳ بند دوم. وجوه شباه و تمایز معاملات با حق استرداد و عقد رهن
- ۶۵ گفتار دوم. برگ وثیقه اهرام عمومی
- ۶۷ بند اول. تعریف برگ وثیقه اهرام نای عمومی
- ۶۹ بند دوم. نحوه توثیق دین از طریق ظهر نویسی برگ وثیقه
- ۷۱ بند سوم. تفاوت‌های موجود بین توثیق از طریق برگ وثیقه و رهن قانون مدنی
- ۷۵ فصل دوم. استفاده از اسناد تجاری در مقام وثیقه
- ۷۶ بخش اول. شناخت مفهوم، اهمیت، سابقه تاریخی و جایگاه توثیق اسناد تجاری در حقوق کشورهای خارجی و نظام بین‌المللی
- ۷۶ مبحث اول. مفهوم توثیق اسناد تجاری
- ۷۸ مبحث دوم. اهمیت توثیق اسناد تجاری
- ۸۱ گفتار اول. اهمیت توثیق اسناد تجاری در گشایش اعتبارات اسنادی
- ۸۲ گفتار دوم. اهمیت توثیق اسناد تجاری در صدور ضمانت‌نامه‌های بانکی
- ۸۴ مبحث سوم. سابقه تاریخی موضوع و جایگاه آن در حقوق کشورهای خارجی و نظام بین‌المللی
- ۸۴ گفتار اول. سابقه تاریخی و سیر تحول موضوع
- ۸۶ گفتار دوم. جایگاه توثیق اسناد تجاری در حقوق کشورهای خارجی و نظام بین‌المللی
- ۸۷ بند اول. موضع نظام حقوقی فرانسه نسبت به پدیده توثیق اسناد تجاری
- ۸۸ بند دوم. موضع نظام حقوقی انگلستان نسبت به پدیده توثیق اسناد تجاری

۹۰. بند سوم. موضع نظام حقوقی مصر نسبت به پدیده توثیق اسناد تجاری
۹۴. بند چهارم. موضع کنوانسیون متحدالشکل ژنو آنستیرال
۹۷. بخش دوم. بررسی اعتبار و طریقه توثیق اسناد تجاری در حقوق ایران
۹۸. مبحث اول. اسناد تجاری قابل توثیق به اتکا عقد رهن یا نص قانون‌گذار
۹۸. گفتار اول. اسکناس
۱۰۲. گفتار دوم. چک تضمینی
۱۰۴. گفتار سوم. چک مسافرتی
۱۰۵. گفتار چهارم. چک تأیید شده
۱۰۶. گفتار پنجم. ضمانت به بانک
۱۰۸. گفتار ششم. ورقه قرضه
۱۱۰. گفتار هفتم. ورقه مشارکت
۱۱۱. گفتار هشتم. سهام شرکت
۱۱۶. گفتار نهم. برگ وثیقه انبارهای عمومی
۱۱۷. مبحث دوم. وضعیت توثیق سایر اسناد تجاری در حقوق ایران
۱۱۸. گفتار اول. تبیین مشکل حقوقی موجود در پذیرش توثیق اسناد تجاری بین دین
۱۲۳. گفتار دوم. ملاک و معیار در قبول یا رد توثیق اسناد تجاری
۱۲۴. گفتار سوم. بررسی وجود یا عدم استیثاق در اسناد تجاری مبین دین
۱۲۴. بند اول. دیدگاه عرف نسبت به کیفیت استیثاق حاصله از اسناد تجاری
۱۲۶. بند دوم. نظر فقها پیرامون وثاقت در اسناد تجاری مبین دین
۱۳۳. بند سوم. موضع قانون‌گذار نسبت به توثیق اسناد تجاری مبین دین
۱۳۳. الف. قانون عدم الزام سپردن وثیقه ملکی به بانک‌ها و مصوب ۱۳۸۰/۳/۲۷
۱۳۴. ب. تصویب‌نامه راجع به اصلاح مقررات مربوط به اخذ تضمین انجام تعهدات مصوب ۱۳۸۰/۷/۴
۱۳۵. ج. آئین‌نامه اجرایی استفاده از فرصت‌های مطالعاتی خارج از کشور در دانشگاه زنجان مصوب

- د. آئین نامه صدور ضمانت نامه ها و ظهر نویسی از طرف بانک ها ۱۳۶
- بند چهارم. جایگاه توثیق اسناد تجاری در روبه قضائی ۱۳۶
- گفتار چهارم. شیوه توثیق اسناد تجاری مبین دین در حقوق ایران ۱۴۱
- بند اول. توسل به انواع مختلف نهادهای حقوقی ۱۴۲
- بند دوم. استفاده از «قرارداد وثیقه» ۱۴۵
- الف. تعریف و مفهوم «قرارداد وثیقه» ۱۴۵
- ب. مصادیق «قرارداد وثیقه» در قوانین موجود در حقوق ایران ۱۴۷
۱. رهن کشتی. موضوع ماده ۴۲ «قانون دریایی ایران» مصوب ۱۳۴۳/۶/۲۹ ۱۴۸
۲. قرار تأمین موضوع ماده ۱۰۹ ن. آ. د. م. مصوب ۱۳۷۹/۱/۲۱ ۱۵۰
۳. قرارداد وثیقه موضوع مواد ۱۱ و ۱۷ ق. آ. د. ک. مصوب ۱۳۷۸/۶/۲۸ ۱۵۱
۴. وثیقه موضوع ماده ۳ قانون راجع به «الان» مصوب ۱۳۱۷/۱۲/۷ ۱۵۲
۵. وثیقه موضوع ماده ۱۳ قانون تأسیس اوراق بهادار مصوب ۱۳۴۵/۳/۲۷ ۱۵۳
- نتیجه گیری ۱۵۴
- یادداشت های توضیحی ۱۵۸
- منابع و مأخذ ۱۶۱
- ضمایم ۱۶۵

مقدمه

قواعد حقوقی برای تنظیم روابط اجتماعی اشخاصی که در یک جامعه زندگی می‌کنند، وضع می‌گردد. به دلیل گستردگی و متنوع بودن نیازهای انسان، نوع روابط او باهم نوع خود نیز در طول زمان تحول می‌یابد. طبیعی است قاعده‌ای هم که به‌عنوان یک قاعده حقوقی درصدد تنظیم این روابط برای فراهم آوردن محیط امن و صلح‌آمیز برای زندگی انسان می‌باشد، باید خود را با این تحولات منطبق کند تا ضمن پاسخگویی به نیازهای جدید مطروحه، رسالت خود را نیز ایفاء نماید. تأسیس حقوقی رهن در قانون مدنی ایران نیز هرچند جوابگوی شرایط اقتصادی زمان خود بود لیکن با افزایش حجم سرمایه‌گذاری‌های صنعتی و کشاورزی و گسترش معاملات داخلی و تجارت بین‌المللی، دیگر با شرایط اقتصادی زمان ما قابل تطبیق نیست. در زمان تصویب قانون مدنی، محدودیت‌هایی که برای بشر به حاکمیت کم بودن، شش و تجربیات او بود، مانع از آن می‌شد که مانند عصر حاضر به دنبال تحصیل سود، قاره‌ها را درنوردید. اما امروزه بشریت برای رسیدن به منافع بیشتر رؤیای تسخیر کرات دیگر را در سر می‌پرورانند. اگر این نگاه او به سرمایه عوض شده است تحصیل وام، دیگر برای رفع نیازهای شخصی و ضروری زندگی نیست بلکه از آن برای راه‌اندازی و بهره‌برداری از پروژه‌های عظیم صنعتی و اقتصادی استفاده می‌شود. به همین دلیل گذشته به جهت کم بودن مبلغ وامی که مردم اخذ می‌کردند، ارزش مال مورد رهن نیز اندک بود ولی در حال حاضر مبلغی که به‌عنوان وام به اشخاص داده می‌شود، غیرقابل تصور است. تحقق این تحولات در روابط افراد جامعه، مقتضی آن است که قواعد حاکم بر وثیقه و نهادهای تنظیم‌کننده این روابط نیز متحول گردد. یکی از انواع وثایقی که جایگزین خوب و کاملی برای پول و اموال منقول و غیرمنقول مادن محسوب می‌شود، اسناد تجاری می‌باشد. با توجه به شباهت و تردیدهایی که در خصوص به‌کارگذاشتن چنین اسنادی در حقوق ایران وجود دارد تبیین مقررات مربوط به آن‌ها و بررسی مشکلات و مانع‌ناهی این اسناد در حقوق ایران لازم و ضروری می‌باشد.

توثیق اسناد تجاری در نظام حقوقی ایران معمولاً در قالب عقد رهن تحلیل می‌شود لذا مشکل اصلی در توثیق این اسناد، مقایسه آن با شرایط صحت عقد رهن است. این مشکلات پیرامون دو مسئله عمده دور می‌زند: یکی عین محسوب نشدن و دیگری عدم امکان قبض اسناد فوق که از یک طرف تصریح ماده ۷۷۴ قانون مدنی به بطلان رهن دین و از طرف دیگر، ماهیت اسناد تجاری که نماینده دیون هستند، در این رابطه ملاحظه می‌گردد. پرسش این است که آیا واقعاً وثیقه گذاشتن دین از لحاظ حقوقی باطل است که این بحث از نظر فقهی و حقوقی نیازمند بررسی‌های عمیق است. باید دید که

ماده ۷۷۴ قانون مدنی قابلیت تفسیر دارد؟ با توجه به متفاوت بودن ماهیت اسناد تجاری از یکدیگر آیا می‌توان با محدود کردن اموال دینی، تمام یا بعضی از اسناد را از شمول این ماده خارج کرد؟ با فرض صحت مبنایی وثیقه گذاشتن دین، آیا توثیق اسناد تجاری به طرق قانونی دیگر امکان‌پذیر می‌باشد؟ در کتاب حاضر ضمن تشریح و شناسایی مشخصه‌های هر یک از اسناد تجاری، امتیازات متعلق به هر یک را که موجبات توثیق این دسته از اسناد را فراهم می‌نمایند بیان و سعی می‌نماییم پیشنهادها و راهکارهایی را به منظور برطرف کردن نواقص و کاستی‌های احتمالی موجود ارائه نماییم که با ملحوظ نظر واقع شدن آنها از طرف صاحبان اندیشه و قدرت، زمینه اعمال آن از طرف مراجع قانون‌گذاری با وضع قانون و اصلاح مقررات موجود فراهم گردد.

در خاتمه بر خود واجب می‌دانم که از زحمات و راهنمایی‌های دکتر پاشازاده و دکتر دهقانی که همواره مشوق اینجانب بودند، سپاسگزاری کنم. همچنین از اساتید بزرگوار، محققین گرامی، دانشجویان محترم و کلیه کسانی که در این کتاب را مورد مطالعه قرار می‌دهند انتظار دارم که بر من منت نهاده و از نظرات صائب خویش آگاهانمایند.

دکتر علی جاوید - حسین شیردل

تابستان ۱۳۹۶